

K NĚKTERÝM OTÁZKÁM

vele ní v P O V

Cvičení posledních let potvrdila, že většina našich operačních a taktických štábů má dostatek teoretických vědomostí a praktických zkušeností ke správnému splánování soudobého boje a operace v počátečním období války a tudíž k vytvoření jednoho z nutných předpokladů k zahájení úspěšné bojové činnosti. Cvičení však signalizovala, že v otázkách velení vyvstává celá řada problémů, jež není a nebude možné řešit dosavadními způsoby a prostředky.

V článku se chci vyjádřit k některým z otázek velení na stupni polní armáda — divize v podmínkách nenadálého napadení a při narůstání nebezpečí napadení s důrazem na zahájení bojové činnosti pozemními vojsky.

* * *

Zahájení organizované bojové činnosti je možné jedině za předpokladu, že velitelé, štáby a vojska po vydání příslušného rozkazu nebo signálu se přísně řídí plánem boje nebo operace a potřebnými doplňujícími rozkazy a nařízením nadřízených velitelů a odborných náčelníků. Jsou-li rozhodnutí velitelů jednotlivých stupňů velení správná, jsou-li správně zapracována do příslušných plánů činnosti a včas přenesena na podřízené stupně a jsou-li vytvořeny potřebné podmínky k včasnému a nutnému upřesňování rozhodnutí velitelů na základě vzniklé situace, nemělo by být pochyb i o úspěchu zahajované bojové činnosti. Přitom v žádném případě nemůžeme zanedbat nebo podcenit i tak důležitý faktor jako je rozumná iniciativa podřízených velitelů, štábů a vojsk při plnění

uložených úkolů. Jsou přirozené i jiné faktory, které mohou podstatnou měrou ovlivnit výsledek počátečního boje a operace. Jsou to např. celková bojová a operační připravenost velitelů, štábů a vojsk, kvalita jejich výzbroje a bojové techniky, možnosti použití jaderných zbraní, terén, povětrnostní podmínky atd. Tyto však nejsou předmětem mých úvah.

Je jasné, že zahájení bojové činnosti po předchozím období narůstání nebezpečí agrese a vlastních příprav k odražení napadení bude relativně jednodušší, než po nečekaném a tedy překvapivém napadení jadernými údery nepřítele životně důležitých center a objektů státu a vojsk. Po nenadálém jaderném napadení budou zřejmě postiženy i prostředky spojení, s nimiž před zahájením bojové činnosti pozemních vojsk a také v jejím průběhu počítáme k velení vojskům. Situace by si zřejmě vynutila, aby každý stupeň velení znovu zjistil stav a činnost podřízených velitelů, štábů a vojsk a na základě toho přehodnotil a upřesnil úkoly, dříve vydané nebo zakotvené v příslušných dokumentech. Přes všechny obtíže, které nám nepřítel může způsobit nenadálým jaderným napadením, velení všem prvkům bojové nebo operační sestavy musí být obnoveno, případně prověřeno ještě před zahájením bojové činnosti na zemi. V opačném případě hrozí nebezpečí, že i zdravá a přípustná iniciativa některých velitelů vyzní naprázdno a úkol nebude splněn.

Považuji za nesprávné názory, že narušení nebo dokonce ztráta velení jednotlivým prvkům operační nebo bojové sestavy po nenadálém jaderném napadení nepřítele může být plně kompenzovaná iniciativou podřízených.

Iniciativní, samostatná, smělá a rozhodná činnost všech velitelů a všech prvků operační a bojové sestavy je určitým předpokladem úspěchu v boji a operaci, nemůže však sama o sobě boj nebo operaci rozhodnout. K tomu je nutné společné a sladěné, aspoň do času a prostoru, úsilí mnoha iniciativních o rozhodných velitelů různých druhů vojsk a služeb. První boje v počátečním období války budou mít zpravidla charakter střetných bojů a budou se vyznačovat nejasností a složitostí situace, nebude je možné proto rozhodnout v náš prospěch bez centrálního řízení, neustálého usměrňování úsilí, včasné podpory těch prvků bojové sestavy, které plní rozhodující úlohu, povzbuzení a podpory rozumné iniciativy v rámci jednotného zámyslu, čili bez cílevědomého soustřeďování a zpracovávání informací a rychlého reagování na vzniklou situaci.

Na jednom z operačních cvičení se stalo, že velitel tankové divize při zasazování jeho vojsk do střetného sražení v počátečním období války po nenadálém napadení nepřítele nedodržel přesně rozkaz velitele armády, kterým mu bylo uloženo osobně projít kontrolním místem, spojit se s velitelem armády pomocí předem připravených armádních technických pojítek, hlásit situaci a stav svěřených mu vojsk a případně převzít upřesňující úkoly. Uvedený velitel divize úkol divize znal, dobře jej pochopil, včas jej přenesl na podřízený stupeň velení, osobně a pomocí svého štábu se přesvědčil o jeho pochopení podřízenými, odstranil následky nečekaného jaderného úderu nepřítele, dobře uspořádal bojovou sestavu divize v předvídání střetného boje a divize odpovídajícím tempem se dostávala do určeného prostoru zasazení. Doba přesunu této divize z prostoru dislokace do prostoru zasazení trvala zhruba tři hodiny a jelikož po uvedení do boje byl i zákaz rádiového vysílání, došlo k dočasnému přerušování spojení a v tomto případě i velení, poněvadž spojení s velitelem divize přes kontrolní místo bylo považováno za postačující k zabezpečení nepřetržitosti velení.

Právě v této kritické době došlo k podstatné změně situace v pásmu činnosti uvedené divize, hrozilo bezprostřední nebezpečí ztráty výhodného prostoru pro vedení střetného sražení a navíc vznikala velmi akutní úhroza pro vlastní vojska, což si vynutilo pozměnit rozhodnutí jednoho velitele motostřelecké divize, který vzhledem ke své dislokaci byl již zavázán do boje s postupujícím nepřítelem a zasadit část jeho sil v původním pásmu přisunující se tankové divize.

Tím, že velitel tankové divize z kontrolního místa v předpokládanou dobu se neozval a přitom přesně plnil původní úkol, ale bez znalosti celkové situace, došlo ke zbytečnému nahuštění vlastních vojsk na jednom ze směrů a tím i k vytvoření vhodných podmínek pro účinné jaderné a letecké údery nepřítele. Teprve po doručení upřesněného a pozměněného úkolu bylo hrozící nebezpečí odvráceno.

Domnívám se, že příklad dostatečně podporuje zásadu o nutnosti nepřetržitosti velení v počátečním období války po překvapivém jaderném napadení nepřítele a také to, co jsem uvedl na začátku článku. Každá improvizace k zabezpečení nepřetržitosti velení za jakýchkoliv situací v počátečním období války a zejména po nečekaných jaderných úderech nepřítele, by se mohla velmi vymstít.

* * *

V některých zásadních praktických otázkách jsme nepřekonali ten kulminální bod, který by v teorii a praxi znamenal odvrácení nebezpečí improvizace, podcenění nebo nesprávné praxe. Podívejme se poněkud blíže na tak zvanou **centralizaci velení** v počátečním období války. Pojem centralizace velení se zrodil v posledních letech a začal se běžně používat na všech operačních a taktických cvičeních, jejichž obsahem je počáteční období války, zahajované překvapivým jaderným úderem nepřítele. Praxe ukazuje, že mnohde pojem „centralizace velení“ byl pochopen tak, jako by šlo o nevyhnutelný proces po prvním hromadném úderu nepřítele pro každý stupeň velení od ústředního až po rotu, a dokonce vznikly i časové normy, určující za kolik hodin je schopen velitel armády nebo velitel divize dosáhnout centralizovaného velení po překvapivém jaderném napadení nepřítelem bez ohledu na konkrétní situaci. Šlo se někde i tak daleko, že se tyto normy označovaly jako časové údobí pro výhradně iniciativní a samostatnou činnost podřízených velitelů. Myslím, že vytváření podobných časových norem centralizaci velení i iniciativě může spíše uškodit než prospět a to i proto, že určená doba na centralizaci velení může pro někoho znamenat i přípustnou dobu na ztrátu velení a nic neděláním. Uvedené extrémní názory nejsou všeobecné, nicméně zasluhují pozornost zejména proto, že se občas projevují na taktických stupních a mohly by ve svých důsledcích značně ztížit velení v nejdůležitějším a nejcitlivějším údobí počátečního období války.

Proto se domnívám, že by bylo i správnější používat pojmu „obnovení velení“ po jeho přerušení v důsledku nepřátelských jaderných úderů. Přitom nepřátelský jaderný úder např. na X-tý pluk ještě nemusí znamenat vyřazení z boje velitele pluku a jeho štábu a tím i přerušení velení na stupni divize — pluk. Nemůžeme také směřovat pojem „obnovení velení“ s pojmem „obnovení bojeschopnosti“, jelikož obnovení velení bude zpravidla předcházet obnovení bojeschopnosti jednotky či útvaru.

Na řadě operačních a taktických cvičení naši velitelé a štáby prokázali, že jsou schopni udržet téměř nepřetržité velení podřízeným přesto, že jim byly vytvářeny velmi komplikované a obtížné situace. To však neznamená, že uplynulé období bylo bez nedostatků a že každé cvičení bylo z hlediska velení úspěšné.

Jednomu operačnímu cvičení předcházela důsledná teoretická a praktická příprava cvičících štábů. Procvičovalo se počáteční období války. V přípravě byl položen důraz na otázky průzkumu, přesunů, soustředování sil a prostředků, střetných bojů, střetného sražení apod., ale i na otázky velení a to zejména v období před zahájením bojové činnosti vlastních pozemních vojsk v případě zahájení agrese nenadálým jaderným napadením nepřítele. Bylo promyšleno několik variant zahájení agrese a bojové činnosti a na jednu z nejpravděpodobnějších a přitom i nejobtížnějších bylo soustředěno úsilí v teoretické i praktické přípravě. Veškerá praktická opatření směřovala k zabezpečení teoretické úvahy, že úspěchu v zahájení bojové činnosti a vůbec v operaci bude dosaženo jedině za předpokladu, že nedojde k delší ztrátě velení po nenadálých jaderných úderech nepřítele. Počítalo se i s tím, že může dojít k záměně vyřazených nebo silně oslabených útvarů a svazků ještě před zahájením střetných bojů a střetného sražení.

Bylo rozhodnuto vytvořit takové podmínky, aby v případě nenadálého jaderného napadení velitel armády mohl po celou dobu přesunu velitelského stanoviště velet z připraveného místa operační skupiny štábu a svoji činnost ukončit na tomto místě teprve, až převezme velení velitelské stanoviště. K zabezpečení velení do operační skupiny byli určeni kromě příslušníků operačního štábu i náčelníci druhů vojsk a služeb a vyčleněno jedno položení spojovacích prostředků. Přitom nebylo zapomenuto ani na vyčlenění potřebných sil a prostředků pro předsumuté velitelské stanoviště, jehož základní jádro mělo po vyhlášení bojového poplachu zůstat v blízkosti místa operační skupiny a zahájit přesun za vojsky teprve po vyjasnění situace a upřesnění rozhodnutí velitelem armády. Okamžitý přesun PVS do plánovaného místa byl za předpokládané varianty zahájení války neúčelný, poněvadž odsuzoval PVS na dlouhé hodiny přesunu bez znalosti situace vojsk a upřesnění rozhodnutí velitele armády a tím mu také značně omezoval možnost převzít velení v případě potřeby.

Pokud jde o velitelské a týlové velitelské stanoviště bylo rozhodnuto, aby tato místa velení v čele s náčelníkem štábu armády a náčelníkem štábu týlu armády (zástupce velitele armády pro týl zůstával s velitelem armády) zahájila přesun do plánovaných prostorů ihned po vyhlášení bojového poplachu, aniž by vyčkávala na úplné vyjasnění situace a ucelené upřesnění úkolů velitelem armády. Přitom k informovanosti náčelníka štábu armády bylo zřízeno na ose přesunu VS několik hovorů, jejichž prostřednictvím mohl velitel armády náčelníka štábu úkolovat nebo informovat, nebo náčelník štábu měl možnost osobně mluvit s velitelem, nebo s kterýmkoliv příslušníkem operační skupiny. K informovanosti náčelníka štábu armády i náčelníka štábu týlu armády bylo počítáno i s využitím vrtulníků, spojek na motocyklech a v nejhorším i s použitím rádia. Cílem bylo, aby náčelník štábu znal situaci vojsk a rozhodnutí velitele armády po celou dobu přesunu a mohl ihned po zaujetí plánovaného nebo upřesněného prostoru pro VS a navázání spojení s velitelem armády, TVS,

nadřízeným, podřízenými a případně sousedy převzít velení a tím umožnit veliteli armády a náčelníkům druhů vojsk přesun na VS, PVS nebo jiné místo blíže k frontě.

Dále byla přijata zásada, aby velitel armády řídil bojovou činnost prvosledových svazků osobně a prostřednictvím příslušníků operační skupiny a k řízení přesunů druhosledových svazků a útvarů vytvořil dočasnou skupinu k řízení přesunů, kterou včlenit do operační skupiny. Do této skupiny byli zařazeni důstojníci operačního štábu, druhů vojsk a služeb podle počtu druhosledových, případně mobilizovaných vševojskových a vojskových svazků, útvarů a zařízení.

Doba setrvání velitele armády a operační skupiny na zaujatém stanovišti byla ovlivněna především dobou, která je nutná k přesunu a převzetí velení VS. Skupina k řízení přesunu druhosledových svazků a útvarů měla zůstat na stanovišti operační skupiny až do doby ukončení přesunů a to zejména proto, aby plně využila vybudovaného systému spojení, měla blíže k přesunujícím se svazkům a útvarům, kontrolním místům, popřípadě teritoriálním orgánům.

Velitelům vševojskových a vojskových svazků a armádních útvarů bylo uloženo v nejkratší době po vyhlášení bojového poplachu a zaujetí shromaždiště, nejpozději však do jedné hodiny po vyhlášení poplachu, osobně hlásit veliteli armády situaci a svá upřesněná rozhodnutí a osobní přesun podle plánu zahájit jediné s výslovným souhlasem velitele armády. Dále jim bylo nařízeno po zahájení přesunu ponechat ve shromaždišti (u pojítek) odpovědného důstojníka nebo důstojníky operačního štábu s dopravními prostředky až do odvolání k případnému hlášení nově vzniklé situace, nebo předání upřesňujících rozkazů a nařízení velitele armády. Navíc velitelé svazků a armádních útvarů museli projít určenými armádními kontrolními místy na osách přesunů a z nich se osobně spojit s velitelem armády, popřípadě s náčelníkem štábu.

Tomuto systému velení byl přizpůsoben i systém spojení a to linkovými, radioreléovými, rádiovými a pohyblivými pojítky.

Průběh samotného cvičení ukázal, že uvedená organizační opatření cvičících velitelů a štábů a dodržení stanovených zásad velení po nenadálém jaderném úderu nepřítele se v tomto případě osvědčila a že v podstatě nedošlo k přerušení velení a tím i ohrožení organizačního zahájení střetných bojů a střetného sražení. Musím však podotknout, že tomu tak bylo jediné proto, že byla důsledně promyšlena jedna z nejsložitějších a nejhorších variant možného zahájení války po nenadálém jaderném úderu nepřítele, že se počítalo s celou řadou dílčích variant, že byla provedena důsledná organizace součinnosti s hlavními funkcionáři velitelství a štábu armády a podřízenými veliteli svazků a útvarů a že veškerá i dílčí nařízení byla přesně dodržena. Na důsledky nedodržení některých zásad v podobné situaci jsem poukázal na začátku svých poznámek.

* * *

Někdo může namítnout, že podobný systém po hromadném jaderném úderu nepřítele vzdaluje na několik hodin velitele armády a některé hlavní funkcionáře velitelství a štábu armády od těch prvků operační sestavy, které právě v prvních hodinách války rozhodují o úspěchu či neúspěchu střetných bojů a střetného sražení. Může též namítnout, že stanoviště operační skupiny a tu-

díž i velitele armády, má-li ihned po vyhlášení bojového poplachu převzít velení, musí být někde v blízkosti posádky nebo místa dlouhodobé dislokace, což může mít za následek větší ohrožení než za přesunu nebo na VS.

Myslím, že ani jednu z námitek nemůžeme podcenit. V prvním případě jde skutečně o to, že velitel armády zůstává po dobu několika hodin daleko vzadu za prvosledovými svazky a jeho osobní účast u některého z těchto svazků v této fázi bojové činnosti je problematická. Jde však také o to, zda by bylo účelné, aby velitel armády právě v této fázi měl opouštět předem připravená pojiťka, riskovat nejistý přesun bez konkrétní znalosti situace a spoléhat v tomto velmi kritickém období jen na iniciativu svých podřízených. Osobní účast velitele armády u některého prvosledového svazku by mohla třeba řešit situaci u tohoto svazku, ale rozhodně by tím časově utrpělo cílevědomé soustředování a sladování sil a prostředků na rozhodujícím směru nebo v rozhodujícím prostoru. I opačné řešení, aby velitel armády po vyhlášení bojového poplachu se ihned přesunul na PVS nebo VS, skrývá v sobě nebezpečí z prodlení při přijetí zásadních rozhodnutí. Vždy hromadný jaderný úder může nepřítel provést kdykoliv a nezávisle na době vyhlášení poplachu našim vojskům. Může to být zrovna v době, která bude pro velitele armády nejméně výhodná k přijetí a zpracování informace, přijetí a doručení rozhodnutí vykonavatelům. Konečně v podobné nevýhodné situaci se může velitel armády ocitnout v průběhu operace mnohokrát, v našem případě však jde o počáteční fázi bojové činnosti, jejíž zvláštnosti nelze přehlížet.

Tím ovšem nechci tvrdit, že tento způsob řešení některých otázek velení je ideální, nebo dokonce jedině možný. Pro stupeň svazku musí mít své odlišnosti i v případě zahájení války nenadálým jaderným napadením nepřítel. Ne vždy bude možné, aby velitel prvosledového svazku se zdržoval ve shromaždišti nebo na stanovišti své operační skupiny až do ukončení přesunu a zaujetí VS. Tím by velitel prvosledového svazku mohl nejen zůstat daleko za svými již bojujícími útvary, ale i zbavit se možnosti spojení s nimi. Velitelské stanoviště prvosledového svazku musí být schopné velet podřízeným útvarům za přesunu jak v pohybu, tak z krátkých zastávek. Přitom je bezpodmínečně nutné, aby velitel divize osobně řídil střetný boj, a proto musí přesun za vojsky zahájit včas.

Je též jasné, že tento způsob nelze plně uplatnit ani na stupni armády při zjevném narůstání nebezpečí agrese a při odpovídajících přípravách z naší strany k jejímu odražení. Za této situace je možné učinit celou řadu praktických opatření předem tak, aby velení vojskům mohlo být uskutečněno po vyhlášení bojového poplachu z PVS, VS nebo i jiného místa.

Na jednom z divizních velitelsko-štabních cvičení při procvičování příprav k odražení zjevné agrese nepřítele řešil štab svazku otázky velení v první fázi tak, jak je uvedeno na stupni armády za nenadálého napadení. Přitom v době příprav nebyla podniknuta žádná praktická opatření k zabezpečení velení. S vyvedením vojsk po bojovém poplachu velitel divize s hlavními funkcionáři štabu divize velet z místa v blízkosti posádky a náčelník štabu v čele velitelského stanoviště se přesunoval za vojsky na plánované místo velitelského stanoviště. Vzhledem k intenzivní letecké činnosti a pozdějším jaderným úderům nepřítele, zaujetí plánovaného místa a tzv. převzetí velení VS se značně zdrželo, v důsledku čehož velitel divize nemohl zahájit přesun, zůstal za

svými útvary několik desítek kilometrů, s některými ztratil spojení (šlo o prvosledové útvary, které zahájily boj s postupujícím nepřítelem) a navíc se ocitl v sestavě druhého sledu armády.

Své zvláštnosti má organizace velení druhosledovým svazkům a zálohám polní armády. Na stupni polní armády se nelze obejít bez úzké součinnosti a pomoci teritoriálních vojenských orgánů, zejména při přesunu svazků, útvarů a zařízení ze značné hloubky a při zmobilizování některých útvarů a zařízení.

Jinak se řeší otázky velení v průběhu útočného boje a operace, a jinak v obraně nebo v jiném druhu bojové činnosti.

* * *

Závěrem chci zdůraznit, že vycházíme-li z toho, že podstata velení vojskům spočívá v udržování vysokého morálního a politického stavu vojsk a jejich stálé bojové pohotovosti k plnění stanovených úkolů, v nepřetržitém získávání a vyhodnocování zpráv o situaci vlastních vojsk a nepřítele, ve včasném rozhodování a doručování úkolů podřízeným, v přípravě vojsk k bojové činnosti a jejich všestranném zabezpečení, v organizaci a udržování nepřetržité součinnosti, ve stálé kontrole stanovených úkolů a v poskytování účinné pomoci, jak uvádí náš polní řád, nebo ve zjednodušené formě v informování, rozhodování a realizaci rozhodnutí, pak je zřejmé, že moje poznámky k otázkám velení v první fázi počátečního období války naznačily jen velmi malou část uvažované problematiky. Přesto se domnívám, že v některém směru mohou být užitečné zejména proto, že vyplývají z konkrétní praktické přípravy velitelů a štábů.